

Stratejik ve Sosyal Arařtırmalar Dergisi

ISSN: 2587-2621

Volume 4 Issue 2, July 2020

Makale Gönderim Tarihi: 14.04.2020

Makale Kabul Tarihi: 13.06.2020

DOI: 10.30692/sisad.716059

BURDUR MÜZESİ'NDEKİ ANADOLU SELÇUKLU DÖNEMİ SİKKELERİNDEN ÖRNEKLER*

Coins of the Seljūqs of Rūm in Burdur Museum

Merve YAMAN

Yüksek Lisans Öğrencisi

Uşak Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İslam Tarihi ve Sanatları Bölümü

Orcid ID: 0000-0002-1744-7998

merve_yaman94@gmail.com

Günnur AYDOĞDU

Dr. Öğretim Üyesi

Uşak Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi, İslam Tarihi ve Sanatları Bölümü

Orcid ID: 0000-0002-1273-8251

gunnur.aydogdu@usak.edu.tr

* Bu makale 09.08.2018 tarihli Uşak Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliğine İlişkin Senato Esaslarının 25. maddesi uyarınca, “Burdur Müzesi’ndeki Anadolu Selçuklu Dönemi Sikkelerinden Örnekler” başlıklı Merve Yaman’ın Yüksek Lisans tez çalışmasından üretilmiştir.

Özet: Anadolu'da Lidyalılar tarafından M.Ö 7. asrın ortalarından itibaren kullanılmaya başlanılan sikke, devletlerin garantisi altında ve ayarı önceden belirlenmek suretiyle ticaretin ve ekonominin temelini oluşturmuştur. Ait olduğu dönemin sosyal yaşantısına, ekonomik yaşantısına ve tarihine ışık tutmanın yanı sıra hükümdarların saltanat gücünün göstergesi niteliğindedir.

Anadolu Selçuklu Devleti'nin kuruluşunun ilk evrelerinde, kaliteli Bizans altın paraları başta olmak üzere tedavüldeki diğer sikkeler kullanılmıştır. I. Rükneddin Mesud (1116-1155) zamanında Konya'da kendilerine ait sikkeler darp edilmeye başlanmıştır.

Bu çalışmada, Burdur Müzesi'nde bulunan Anadolu Selçuklu Dönemi sikkelerinden müze idaresinin uygun gördüğü miktardaki örneklerin ölçüleri alınıp tartılarak üzerlerindeki yazılar okunmuştur. Kronolojik hazırlanan katalog sonrasında gelişim değişim aşamaları ortaya konmaya çalışılmıştır.

Araştırmada Anadolu Selçuklu Dönemi sikke örneklerinden Süleyman Şah, I. Gıyaseddin Keyhüsrev, I. İzzedin Keykavus, I. Alaeddin Keykubat, II. Gıyaseddin Keyhüsrev, II. İzzedin Keykavus, Üç Kardeşler Müştereken, III. Gıyaseddin Keyhüsrev, II. Gıyaseddin Mesud dönemine ait sikkeler bulunmaktadır. Çalışmada en erken tarihli sikke Süleyman Şah bin Kılıç Arslan H. 592/3-600/1 (M.1195/6-1203/4) zamanına aittir.

Anahtar Kelimeler: Sikke, Anadolu Selçuklu Dönemi, Burdur Müzesi

Abstract: The coin, which was used by the Lydians in Anatolia from the middle of the 7th century BC, has been the basis of trade and the economy, under the guarantee of the states and coin's setting by pre-setting. In addition to shedding light on the social life, economic life and history of the period it belongs to, it is an indicator of the reign power of the rulers.

In the early stages of the establishment of the Anatolian Seljuk State, other coins in circulation were used, especially high quality Byzantine gold coins. In the time of I. Rükneddin Mesud (1116-1155), their own coins started to be beaten in Konya.

In this study, the samples of the Anatolian Seljuk period coins found in Burdur Museum, in the amount deemed appropriate by the museum administration, were measured and weighed and the writings on them were read. After the catalog prepared chronologically, development change stages are tried to be revealed.

Süleyman Şah, I. Gıyaseddin Keyhüsrev, I. İzzedin Keykavus, I. Alaeddin Keykubat, II. Gıyaseddin Keyhüsrev, II. İzzedin Keykavus, Üç Kardeşler Müştereken, III. Gıyaseddin Keyhüsrev, II. Gıyaseddin Mesud's periods of coins samples belong to Anadolu Selçuklu period in this research. As a result of the examination, the earliest dated coin in the study belongs to the time of Süleyman Şah bin Kılıç Arslan H. 592/3-600/1 (M.1195/6-1203/4)

Keywords: Coin, Seljuqs of Rüm, Burdur Museum

GİRİŞ

Birincil yazılı/görsel kaynak niteliğinde olduğu açık olan sikkelerin hak ettiği ehemmiyeti henüz görmeye başlamasıyla, nümizmatik bilimi alanında yeni çalışmalara hız verilmiştir. Kazı, define buluntu, satın alma vb. çeşitli yollarla müzelere gelmiş pek çok sikke depolardan gün yüzüne çıkmayı beklemektedir. Bunların her birinin ayrı ayrı ve titizlikle elden geçirilmesi, yeni bulguların gözden kaçırılmaması için gereklidir. Küçük objeler olmaları nedeniyle dikkatlerden kaçabilecek en küçük yeni/farklı bilgi tarihin aydınlatılmasında boşluk oluşturacağından, tüm müzelerdeki her bir sikkenin uzmanlarca tanımlanması ve kayıt altına alınması önem arz etmektedir. Bu bağlamda alana küçük de olsa bir katkı sunulması, çalışmanın öncelikli amacını oluşturmaktadır.

Burdur şehir merkezinde 1969 yılında hizmete açılan Burdur Müzesi deposunda bulunan sikkelerden çalışma kapsamında Anadolu Selçuklu Dönemi'ne ait olanları incelemek üzere müze müdürlüğü ile iletişime geçilmiştir. Gerekli izinlerin sağlanmasının ardından güvenlik önlemleri altında ve görevlilerin uygun gördüğü sayıda sikke, önce ön elemeye tabi tutulmuştur. Bunlardan ilgili döneme ait olabilecekler ayrılarak hassas terazide tartılmış ve çapları kumpasla ölçülmüştür. Sikkelerin üzerindeki yazılar okunabilirlikleri ölçüsünde okunarak kaydedilmiş ve varsa figür, şekil vb. tespiti yapılarak örnekler/katalog bölümü oluşturulmuştur. Değerlendirme ve sonuç ile çalışma tamamlanmıştır.

Anadolu'nun Türkleşmesi süreci fetih ve ardından yoğun Türk göçü ile devam etmiştir. Ancak hemen sonrasında baş gösteren Haçlı saldırıları ve Bizans ile mücadele Türkleri meşgul etmiştir.

Bu esnada 1075 yılında İznik'e yerleşen ve kurduğu devleti güçlendirmeye çalışan Kutalmış'ın oğlu Rükneddin Süleyman Şah, Büyük Selçuklu Devleti ile ayrılığa düşüp çatışması sonucunda hayatını kaybetmiştir (Turan, 2014, s.104). Sonraki sultanlardan I. Mesud zamanına (H.500-550 M.1107-1155) gelinceye kadar Anadolu Selçukluları'nda kendilerine ait sikke darbı yapılmamıştır. Tedavüldeki itibarlı Bizans sikkesi ile Arap İslam sikkeleri kullanılmaya devam etmiştir (Artuk-Artuk, 1970, s.50). Selçuklular Anadolu'ya geldiklerinde, İslam Dönemi başlangıç evrelerinde olduğu gibi, tedavüldeki para sistemine yoğun bir şekilde müdahale etmeyip, önceleri piyasaların muteber parası olan Bizans sikkelerini kullanmakta herhangi bir sakınca görmemişlerdir (Tabakoğlu, 2005, s. 83).

Anadolu'da Müslüman idareciler tarafından bastırılan en erken sikkeler, Sivas'daki Danişmendî Gümüştiğin adınadır. İri boyutlu bakır sikkelerde Grek alfabesiyle yazılmış yazılar bulunur. Hemen ardından, Danişmendliler, üzerinde Arapça yazıların bulunduğu tarih içermeyen sikkeler tasarlamışlardır (Broome, 1990, s.110-111).

I. Mesud Dönemi'nde (H.500-550 / M.1107-1155) basılan ilk Selçuklu paraları bakır madeninden olup henüz altın ve gümüş sikke basmanın piyasanın darlığı ve talep yapısının düşüklüğü nedeniyle riskli olacağı düşünülmüş olmalıdır (Merçil, 2007, s.98). Sultan Mesud'un erken bakır sikkelerinin bir yüzünde Bizans tarzında imparator büstü, diğer yüzünde sultanın ve babasının adı yer almıştır. Bazı araştırmacılara göre bu sikkeler, aynı dönemdeki Zengi ve Artuklu sikkeleriyle benzerlik göstermekle birlikte Bizans sikkeleri geleneğine daha ziyade yakındır (Broome, 1990, s.111). İsmail Galip bunun tam aksi düşüncede olup, Artukoğulları, Zengiler ve Danişmentli gibi İslam Devletleri'nin sikkelerinin tarz ve usullerinin üzerlerinde halife adı bulunmakla birlikte Hristiyan sikkelerini taklit eder mahiyette olmalarına karşın, Selçukluların hilafet makamına, İslami gerekliliklere olan bağlılıkları nedeniyle Arap-İslam sikkelerinin tarz ve usullerini benimseyip Hristiyan sikkelerini taklide yönelmediklerini ifade etmektedir (Galib, 1971, s.5). Ancak günümüze ulaşan sikke örneklerindeki figürlü tasarım tarzı, bu düşünceyi desteklememektedir.

Selçuklular, darp yeri ve darp tarihi bilgisi vermeyen bakır para basımına savaşlar nedeniyle uzun süre devam etmiştir (Yılmaz, 1984, s.30). (H.581 / M.1185-1186) tarihinde artık yerini sağlamlaştırmış ve prestiji artmış bulunan Selçuklular'da, mali açıdan da lüzum görülmesi üzerine, gümüş sikke darbına karar verilmiş olmalıdır (Galib, 1971, s.5). Kuruluş dönemlerinde sikke darbına bakır paralar ile başlayan Türkiye Selçukîleri, refah seviyelerinin yükselmesiyle gümüş ve altın sikke basımına geçmişlerdir.

Hanedanlığın ilk gümüş ve ondan iki yıl sonra da altın sikkeleri, II. Kılıç Arslan (H.550-588 M.1155-1192) Dönemi'nde basılmıştır. Selçuklu altın dinarları sayıca az ve nadir sikkeler olup, günümüze kalan en erken tarihlisi (H.573 / M.1177-78) yılında, Konya'da ve II. Kılıç Arslan adına basılmıştır. Basılan bu sikkenin ön yüzünde لا اله الا الله وحده لا شريك له "Lailahe illallah vehdehu la şerike leh" yazısı ile birlikte o dönemde iş başında olan Abbasi halifesinin adı ve unvanı (el-Mustazi biemri'llah emirü'l-mü'minin) yer almaktadır. Ayrıca darp yeri Konya da sikke üzerinde verilmiştir. Sikkenin arka yüzünde محمد رسول الله صلى الله عليه "Muhammed Resullullah sallallahu aleyh" yazısı okunmaktadır. Yanı sıra sultanın adı ve unvanı ve darp tarihi bilgileri de yer almıştır (Tekin, 2005, s.246). II. Kılıç Arslan sikkelerinde Es-Sultanu'l-Muazzam / السلطان المعظم unvanı uygun görülmüş olup bundan sonra bu unvanı kullanmak gelenek haline gelmiştir. İsminin başına İzzeddin lakabını/unvanını kullanmayarak sadece Kılıç Arslan ismiyle yetinilmiştir. Gümüş sikkelerinde babasının adı geçmemektedir. II. Kılıç Arslan'ın gümüş sikkelerinde dikkat çekici durum ise, هذا الدرهم (Haze'd-dirhem) yazması gerekirken هذا الدينار ibaresinin yazıyor olmasıdır. Uygulama uzun ömürlü olmayıp Sultan Kılıç Arslan'dan sonra devam etmemiştir (Galib, 1971, s.6-7). Bu durum sikkenin devlet tarafından uygun görülen ayarı/kıymeti ile ilgili olmalıdır. Farklı şekildeki bir örneği ile Artukoğulları sikkelerinde karşılaşılar. Bakır sikkelerin bazılarının üzerindeki dirhem yazısından, dirhem ayarından işlem gördüğü anlaşılmaktadır. Selçuki gümüş sikkeleri kaliteli saf gümüşten imal edilmiş olup ayarı % 90-80 arasındadır. Bakır sikkeleri ise incelikli bir işçilik göstermez (Galib, 1971, s.8).

II. Süleyman Şah Dönemi (H. 592-600 / M.1195-1203) sikkeleri üzerindeki süvari betimi, hem değişik bir yaklaşım hem de sultanı, gücünü, iktidarını sembolize etmesi bakımından önemli ve etkileyicidir. Süvarilerden bazılarının baş kısmında seçilebilen hale, Bizans etkisini düşündürmektedir (Şahin, 2017, s.378). Gümüş ve bakır sikkeler üzerinde görülen başları haleli ve halesiz süvari betimlemeleri farklılar gösterebilmektedir (Şahin, 2010, s.65). Bizans sikkelerinde genellikle İmparatora atıfta bulunduğu bilinen bu haleli figürler, Selçukluların siyasi arena ve farklı bir coğrafyada varoluş, tutunma ve yükselme gayeleri hatırlandığında, sultanlar için aynı etkiyi yapması düşüncesiyle uyarlanmış olmalıdır.

I. Gıyaseddin Keyhusrev, (H.589-592 / M.1193-1195) gümüş ve bakır sikkelerini babası Süleyman Şah'ın sikkelerine benzer şekilde bastırmakla birlikte, gümüş sikkelerine süvari betimi koydurmamıştır. Saltanatının ikinci evresinde (H.601-606 / M.1204-1210) bastırıldığı sikkeler ise, tamamen başka tarz ve görünümündedir. El-minnetü lillah الله المنة ibaresinin dikkat çektiği sikkelerde, sultanın adının yanı sıra lakap/unvanlarının da eddünya veddin ibareleriyle eklenmiş olduğu görülür. Gelenek haline gelmesi muhtemelen bununla başlamış olmalıdır. Bu şekildeki sikkeler, Abbasi sikkeleri tarzına daha çok benzemektedir (Galib, 1971, s.19).

I. İzzeddin Keykavus (H.606-616 / M.1209-1220)'un ihtilafı olan tahta geçiş tarihinin sikkeler aracılığıyla açıklığa kavuşması nümizmatik biliminin önemini anlaşılması bakımından oldukça anlamlıdır¹ (Galib, 1971, s.24). Keykavus Dönemi gümüş sikke tasarımı tamamen değişmiştir. Ortadaki yatay yazılar kare çerçeve içerisine alınıp karenin dış kenarlarına da Kelime-i Tevhid, darp yeri ve tarihi yazılmıştır. Bu tasarım, hem Eyyubilerin Damascus/Şam baskılı sikkelerini hem de Kuzey Afrika'daki Muvahhid ve Beni Hafs sikkelerini akla getirmektedir (Örnekler için bkz. Broome, 1990, s.113; Galib, 1971, s.21-24).

I. Alaeddin Keykubad (H.616-634 / M.1219-1237) zamanında ekonomik refahın pek çok alanda kendini hissettirmesi para basımında da etkili olmuş ve altın, gümüş sikke basımında artış ve iyileştirmeler yaşanmıştır. Başlangıçta bakır sikke basımına ağırlık verildiği, daha sonra I. Alâeddin Keykubad ile birlikte gümüş sikke basımında artış olduğu gözlenmektedir. Bu durum İmparatorluğun kuruluş yıllarında fetihlere ağırlık verilmesi ve ekonominin henüz güçlenmemiş olması; I. Alâeddin Keykubad zamanında ise devletin güçlü dönemine erişmiş olmasıyla açıklanabilir (Erkiletlioğlu-Güler, 1996, s.22). Sultan I. Alâeddin Keykubad dönemindeki sikke basım yoğunluğu, sultan'ın ticarete önem vermiş olması ve ekonomik seviyedeki yükselmeye doğrudan alakalı olmalıdır (Teoman, 2008, s.164). Anadolu Selçuklu Devleti'nin en parlak dönemi olan I. Alaeddin Keykubad devrinde "Sikke-i Alai" veya "Sikke-i Keykubadi" olarak anılan ayarı yüksek altın sikkeler bastırmıştır (Koca,1994, s.152). Hem Kayseri hem Sivas'ta basılan sikkelerde dekoratif amaçlı bitki ve yıldız motifleri yer almıştır. Önceki yazıların kare çerçeve içerisine alındığı ve kare dışına da yazı ilavelerinin yapıldığı tasarım terk edilerek tüm sikke alanı bir bütün olarak kullanılmıştır.

II. Gıyaseddin Keyhusrev (H.634-644 / M.1236-1247) zamanında basılan sikkeler gümüş ve bakır ağırlıklı olup altın sikke basımı azalmıştır (Galib, 1971, s.43). Sikke tasarımında oldukça çarpıcı bir betimlemeye yer verilmiştir. Şir-i Hurşid adı verilen tasarım, güneş ve aslan figürlerinin birlikte verilmesidir. Eski İran sikkelerinde de olan bu görüntü, Selçuklular'ın çeşitli alanlarda ortaya koydukları eserlerinde de mevcuttur. Eski İran anlatılarında Hüsrev ile Şirin'e dayandırılırken, buradaki anlamı hakkında kesinleşmiş bir bilgi bulunmamaktadır (Galib, 1971, s.53). Bu dönem sikkelerinde diğer bir yenilik divani rakamla tarih verilmesidir.

Üç Kardeşler olarak adlandırılan (Keyhusrev'in üç oğlu): II. İzzeddin Keykavus; IV. Rükneddin Kılıç Arslan; II. Alaeddin Keykubad (H.647-655 / M.1249-1257) adına müştereken bastırılmış gümüş sikkelerin çoğunda yine divani rakamlı tarih yer almıştır. Bu sikkelerde ilk kez olmak üzere, Sultan anlamında olduğu tahmin edilen "Berahin" ibaresi bulunmaktadır. Üç kardeş adına müşterek basılmış sikkelerin bakır olanına henüz rastlanılamamıştır (Galib, 1971, s.68).

¹ Pek çok tarih araştırmacısı cülus tarihini H. 608/609 M1211-1212/ 1213 olarak vermekte iken, bunun H. 606 tarihi olduğu sikkesi vasıtasıyla kesinlik kazanmıştır.

1280'lerden itibaren, büyük bir bölümü İlhanlı egemenliğine giren, dolayısıyla onların para sistemlerine bağlı olmak zorunda kalan Anadolu'da, Selçuklu altınları piyasadan kalkmış, İlhanlı, Mısır ve Floransa altınları piyasada itibar görmüştür (Aydoğdu, 2015, s.455)

SEÇİLMİŞ SİKKE ÖRNEKLERİ

Örnek No	: 1
Müze Envanter No	: 21288
İnceleme Tarihi	: 05.11.2019
Müzeye Nereden Geldiği	: Veli Coşkun'dan satın alınma
Müzeye Geliş Tarihi	: 16.12.1994
Malzeme	: Bronz
Ölçüsü (Çap)	: 14.7 mm.
Ağırlığı	: 2.8 gr.
Yazı Karakteri	: Sülüs
Darp Yaptıran Sultan	: Süleyman Şah bin Kılıç Arslan H. 592/3-600/1 (M.1195/6-1203/4)
Darp Yılı	: Yazmıyor
Darp Yeri	: Yazmıyor
Ön Yüz	: İnci dizisinden dairevi bordür içerisinde elinde teber veya kargı tutan atlı süvari figürü yer almaktadır.
Arka Yüz	: İnci dizisinden dairevi bordür içerisinde "Es-Sultan/ Süleyman bin / Kılıç Arslan" yazmaktadır.

السلطان
سليمان بن
قلاج ارسلان

Fotoğraflar

:

Örnek No	: 2
Müze Envanter No	: 8252
İnceleme Tarihi	: 05.11.2019
Müzeye Nereden Geldiği	: Ahmet Bozova'dan satın alınma
Müzeye Geliş Tarihi	: 30.06.1976
Malzeme	: Bakır
Ölçüsü (Çap)	: 24.0 mm.
Ağırlığı	: 7.4 gr.
Yazı Karakteri	: Kufi
Darp Yaptıran Sultan	: Süleyman Şah bin Kılıç Arslan H. 592/3-600/1 (M.1195/6-1203/4)
Darp Yılı	: Yazmıyor
Darp Yeri	: Yazmıyor
Ön Yüz	: İnci dizisinden dairevi bordür içerisinde elinde kargı veya teber tutan atlı süvari yer almaktadır.
Arka Yüz	: İnci dizisinden dairevi bordür içerisinde "Es-Sultan El Kahir / Süleyman Şah bin / Kılıç Arslan" yazmaktadır.

السلطان القاهر
سليمان شاه بن
قليج ارسلان

Fotoğraflar

:

Örnek No	: 3
Müze Envanter No	: 9134
İnceleme Tarihi	: 05.11.2019
Müzeye Nereden Geldiği	: Mustafa Bozoklu'dan satın alınma
Müzeye Geliş Tarihi	: 16.02.1977
Malzeme	: Bakır
Ölçüsü (Çap)	: 22.7 mm.
Ağırlığı	: 6.6 gr.
Yazı Karakteri	: Kufi
Darp Yaptıran Sultan	: Süleyman Şah bin Kılıç Arslan H. 592/3-600/1 (M.1195/6-1203/4)
Darp Yılı	: Yazmıyor
Darp Yeri	: Yazmıyor
Ön Yüz	: Sikkenin ön yüzünde elinde teber tutan atlı süvari figürü yer almaktadır.
Arka Yüz	: Sikkenin arka yüzünde "El-Melikü'l-Kahir / Süleyman Şah / bin Kılıç Arslan" yazmaktadır.

الملك القاهر
سليمان شاه
بن قلع ارسلان

Fotoğraflar

:

Örnek No	: 4
Müze Envanter No	: 21775
İnceleme Tarihi	: 20.11.2019
Müze Nereden Geldiği	: Kadir Gürdal'dan satın alınma
Müze Geliş Tarihi	: 15.05.1995
Malzeme	: Bronz
Ölçüsü (Çap)	: 15.3 mm.
Ağırlığı	: 3.0 gr.
Yazı Karakteri	: Sülüs
Darp Yaptıran Sultan	: I. Gıyaseddin Keyhusrev bin Kılıç Arslan H.587-593/ 602-608
M. 1192-1196/1205-1211)	
Darp Yılı	: Yazmıyor
Darp Yeri	: Yazmıyor
Ön Yüz	: İnci dizisinden dairevi bordür içerisinde elinde teber tutan atlı süvari figürü yer almaktadır.
Arka Yüz	: Sikkede dört satırlık yazıda "Es-Sultan / El-Muazzam / Keyhusrev bin / Kılıç Arslan" yazmaktadır.

السلطان
المعظم
كبحسرو بن
قلج ارسلان

Fotoğraflar

:

Örnek No	: 5
Müze Envanter No	: 21928
İnceleme Tarihi	: 20.11.2019
Müzeye Nereden Geldiği	: Mustafa Gün'den satın alınma
Müzeye Geliş Tarihi	: 07.06.1995
Malzeme	: Bronz
Ölçüsü (Çap)	: 22.0 mm
Ağırlığı	: 4.7 gr.
Yazı Karakteri	: Sülüs
Darp Yaptıran Sultan	: I. İzzeddin Keykavus bin Keyhusrev H.607-616 M.1211-1219/20
Darp Yılı	: Yazmıyor
Darp Yeri	: Yazmıyor
Ön Yüz	: İnci dizisinden daire çerçeve içerisinde, “El-İmam En-Na / sırlidin Allah / Emire'l-mü'minin” yazmaktadır.

الامام النا
صر لدين الله
امير المؤمنين

Arka Yüz : İnci dizisinden daire içerisinde “Es-Sultan / El-Galib Keykavus / bin Keyhusrev” yazmaktadır.

السلطان
الغالب كيكافوس
بن كيكسرو

Fotoğraflar

:

Örnek No	: 6
Müze Envanter No	: 29723
İnceleme Tarihi	: 28.10.2019
Müzeye Nereden Geldiği	: Adnan Bacak'dan satın alınma
Müzeye Geliş Tarihi	: 04.02.2003
Malzeme	: Gümüş
Ölçüsü (Çap)	: 17.2 mm.
Ağırlığı	: 2.8 gr.
Yazı Karakteri	: Sülüs
Darp Yaptıran Sultan	: I. Alaeddin Keykubad bin I. Keyhusrev H.616-634 / M.1220-1237
Darp Yılı	: Yazmıyor
Darp Yeri	: Yazmıyor
Ön Yüz	: İnci dizisinden daire çerçeve içerisinde, “El-İmam En-Na / sırlidin Allah / Emire'l-mü'minin” yazmaktadır.

الامام النا
صر لدين الله
امير المؤمنين

Arka Yüz : İnci dizisinden dairevi bordür içerisinde “Es-sultan'ül / Muazzam / Alae'd dünya ve'd-din / ebu'l feth Keykubad / bin Keyhusrev” yazmaktadır.

السلطان
المعظم
علا الدنيا و الدين
ابو الفتح كيقباد
بن كبحسرو

Fotoğraflar

:

Örnek No	: 7
Müze Envanter No	: 31950
İnceleme Tarihi	: 18.11.2019
Müzeye Nereden Geldiği	: İbrahim Seçilmiş'ten satın alınma
Müzeye Geliş Tarihi	: 09.02.2007
Malzeme	: Bronz
Ölçüsü (Çap)	: 14.8 mm.
Ağırlığı	: 2.5 gr.
Yazı Karakteri	: Kufi
Darp Yaptıran Sultan	: I. Alaeddin Keykubad bin Keyhusrev H.616-634 / M.1220-1237
Darp Yılı	: Yazmıyor
Darp Yeri	: Yazmıyor
Ön Yüz	: İnci dizisinden dairevi bordür içerisinde "Ez Zahir bi /emrillah emir / el mü'minin" yazmaktadır.

الظاهر با

مر الله امير

المومنين

Arka Yüz : İnci dizisinden dairevi bordür içerisinde "Es-Sultan / El-Muazzam Keykubad / bin Keyhusrev" yazmaktadır.

السلطان

المعظم كيقباد

بن كيجسرو

Fotoğraflar

:

Örnek No	: 8
Müze Envanter No	: 1075
İnceleme Tarihi	: 19.11.2019
Müzeeye Nereden Geldiği	: Mustafa Bozoklu'dan satın alınma
Müzeeye Geliş Tarihi	: 30.12.1970
Malzeme	: Gümüş
Ölçüsü (Çap)	: 16.6 mm.
Ağırlığı	: 2.9 gr.
Yazı Karakteri	: Sülüs
Darp Yaptıran Sultan	: II. Gıyaseddin Keyhusrev bin Keykubad H.634-644 M. 1237-1246
Darp Yılı	: H. 640 (M.1242/1243)
Darp Yeri	: Konya
Ön Yüz	: İnci dizisinden dairevi bordür içerisinde Şir-i Hurşid figürü işlenmiştir. Stilize güneş motifi göz, burun ağız ve işlenmesiyle kişileştirilmiş olarak verilmiştir. Aslanın ön ayakları ve arka ayakları arasında yıldız görülmektedir. Aslanın baş kısmı ile kuyruk kısmı arasındaki yazıda , “El- İmam el- Mustansır billah emir el-mü'minin” yazmaktadır:

الامام المستنصر بالله امير المؤمنين

Arka Yüz : Ön yüzde olduğu gibi, inci dizisinden dairevi bordür içerisinde ortadaki üç satırlık kufi yazıda “Es-Sultan el-a'zam / Gıyas'ed-dünya ve'd-din / Keyhusrev bin Keykubad” yazmaktadır:

السلطان الاعظام

غياث الدنيا و الدين

كيجسرو بن كيقباد

Üç satırlık yazının üst, alt ve sağ kenarında sırasıyla, “Duribe bi Konya / fi sene erbain / sittemi'e” yazmaktadır.

ضرب بقونيه

في سنة اربعين

ستمائة

Fotoğraflar :

Örnek No	: 9
Müze Envanter No	: 1227
İnceleme Tarihi	: 05.11.2019
Müzeye Nereden Geldiği	: Pierre Nicholas'tan müsadere yoluyla alınma.
Müzeye Geliş Tarihi	: 21.04.1971
Malzeme	: Gümüş
Ölçüsü (Çap)	: 16.5 mm.
Ağırlığı	: 2.7 gr.
Yazı Karakteri	: Sülüs
Darp Yaptıran Sultan	: II. Gıyaseddin Keyhusrev bin Keykubad H.634-644 M. 1237-1246
Darp Yılı	: H.640 (M.1242/1243)
Darp Yeri	: Konya
Ön Yüz	: İnci dizisinden dairevi bordür içerisinde Şir-i Hurşid figürü işlenmiştir. Stilize güneş motifi göz, burun ağız ve işlenmesiyle kişileştirilmiş olarak verilmiştir. Aslanın başının üst kısmında ve karın kısmının altında yıldız motifi dikkati çeker. Aslanın baş kısmı ile kuyruk kısmı arasındaki yazıda "El- İmam el- Mustansır billah emir el-mü'minin" yazmaktadır.

الامام المستنصر بالله امير المؤمنين

Arka Yüz : Ortadaki üç satırlık kufi yazıda, "Es-Sultan el-a'zam / Gıyas ed-Din ve'd-dünya / Keyhusrev bin Keykubad" yazmaktadır:

السلطان الاعظم

غياث الدنيا و الدين

كيجسرو بن كيقباد

Üç satırlık yazının üst, alt ve sağ kenarında sırasıyla, "Duribe bi Konya/ fi sene erbain/ sittemi'e" yazmaktadır.

ضرب بقونيه

في سنة اربعين

ستمائة

Fotoğraflar

:

Örnek No	: 10
Müze Envanter No	: 14329
İnceleme Tarihi	: 19.11.2019
Müzeye Nereden Geldiği	: Şakir Ünay'dan satın alınma
Müzeye Geliş Tarihi	: 23.12.1988
Malzeme	: Bakır / Bronz
Ölçüsü (Çap)	: 18.2 mm.
Ağırlığı	: 3.9 gr.
Yazı Karakteri	: Sülüs
Darp Yaptıran Sultan	: II. Gıyaseddin Keyhusrev bin Keykubad H.634-644 M. 1237-1246
Darp Yılı	: Yazmıyor
Darp Yeri	: Yazmıyor
Ön Yüz	: İnci dizisinden dairevi bordür içerisinde "La ilahe illa Allah/ Muhammed Resul Allah" yazmaktadır.

لا اله الا الله

محمد رسول الله

Arka Yüz : Ön yüzde olduğu gibi İnci daire içerisinde yer alan üç satırlık yazıda, "Es-Sultan / Keyhusrev / bin Keykubad" yazmaktadır.

السلطان

كيجسرو

بن كيقباد

Fotoğraflar

:

Örnek No	: 11
Müze Envanter No	: 1135
İnceleme Tarihi	: 04.11.2019
Müze Nereden Geldiği	: Abdullah Büyükkuşçular'dan satın alınma
Müze Geliş Tarihi	: 16.04.1971
Malzeme	: Bakır
Ölçüsü (Çap)	: 17.9 mm.
Ağırlığı	: 4.0 gr.
Yazı Karakteri	: Sülüs
Darp Yaptıran Sultan	: II. Gıyaseddin Keyhusrev bin Keykubad H.634-644 M. 1237-1246
Darp Yılı	: Yazmıyor
Darp Yeri	: Yazmıyor
Ön Yüz	: İki satırlık yazıda "La ilahe illa Allah / Muhammed Resul Allah" yazısı okunmaktadır.

لا اله الا الله

محمد رسول الله

Arka Yüz :İnci dizisinden dairevi bordür içerisinde "Es-sultan / Keyhusrev bin Keykubad" yazmaktadır.

السلطان

كيجسرو

بن كيقباد

Fotoğraflar

:

Örnek No	: 12
Müze Envanter No	: 12028
İnceleme Tarihi	: 20.11.2019
Müze Nereden Geldiği	: Musa Topalak'dan satın alınma
Müze Geliş Tarihi	: 11.09.1981
Malzeme	: Gümüş
Ölçüsü (Çap)	: 17.5 gr.
Ağırlığı	: 2.9 gr.
Yazı Karakteri	: Sülüs
Darp Yaptıran Sultan	: II. İzzeddin Keykavus bin Keyhusrev II H.644-647 M.1246-1249
Darp Yılı	: H.646 M.1248/49
Darp Yeri	: Konya
Ön Yüz	: İnci dizisinden kare çerçeve içerisinde dört satır yazıda “La ilahe illa Allah / Muhammed Rasul Allah / El-İmam El-Musta’sım / billah Emir’el Mü’minin yazmaktadır.

لا اله الا الله
محمد رسول الله
الامام المستعصم
بالله امير المؤمنين

Kare çerçevenin dört kenarında sırasıyla Divani rakamla, “sene / sitte er / ba’in ve / sittemi’e” yazmaktadır.

سنة / ستة ار / بعين و / ستمائة

Arka Yüz: Yine inci dizisinden kare çerçeve içerisinde dört satır yazıda, “Es-Sultan’ül-A’zam / ZillAllahu fi’l-Alem / İzze’d-dünya ve’d-din / Keykavus bin Keyhusrev” yazmaktadır.

السلطان الاعظم
ظل الله في العالم
عز الدنيا و الدين
كيكاوس بن كيخسرو

Kare çerçevenin dört kenarında sırasıyla, “Duribe haza / ed-dirhem / biKo / nya” yazmaktadır.

ضرب هذا / الدرهم / بقو / نية

Fotoğraflar :

Örnek No	: 13
Müze Envanter No	: 7775
İnceleme Tarihi	: 19.11.2019
Müzeye Nereden Geldiği	: İsmail Erarslan'dan satın alınma
Müzeye Geliş Tarihi	: 23.05.1975
Malzeme	: Gümüş
Ölçüsü (Çap)	: 16.2 mm.
Ağırlığı	: 2.6 gr.
Yazı Karakteri	: Sülüs
Darp Yaptıran Sultan	: II. İzzeddin Keykavus bin Keyhusrev II H.644-647 M.1246-1249
Darp Yılı	: Yazmıyor
Darp Yeri	: Yazmıyor
Ön Yüz	: İnci dizisinden kare çerçeve içerisinde dört satır yazıda "La ilahe illa Allah / Muhammed Rasul Allah / El-İmam El-Musta'sım / billah Emir'el Mü'minin yazmaktadır.

لا اله الا الله
محمد رسول الله
الامام المستعصم
با الله امير المؤمنين

Arka Yüz : Yine inci dizisinden kare çerçeve içerisinde dört satır yazıda, "Es-Sultan'ül-A'zam / Zillallahu fi'l-Alem / İzze'd-dünya ve'd-din / Keykavus bin Keyhusrev" yazmaktadır.

السلطان الاعظم
ظل الله في العالم
عز الدنيا و الدين
كيكاوس بن كيخسرو

Fotoğraflar :

Örnek No	: 14
Müze Envanter No	: 29687
İnceleme Tarihi	: 18.11.2019
Müze Nereden Geldiği	: Fethi Özdoğan'dan satın alınma
Müze Geliş Tarihi	: 21.07.2003
Malzeme	: Gümüş
Ölçüsü (Çap)	: 15.9 mm.
Ağırlığı	: 2.6 gr.
Yazı Karakteri	: Sülüs
Darp Yaptıran Sultan	: Üç Kardeşler Müştereken (Keyhusrev'in üç oğlu) : II. İzzeddin Keykavus; IV. Rükneddin Kılıç Arslan; II. Alaeddin Keykubad H.647-655 /M. 1249-1257
Darp Yılı	: H.652 / M. 1254-55
Darp Yeri	: Yazmıyor
Ön Yüz	: Beş satırlık yazıda "La ilahe illa Allah/ Muhammed Rasul Allah El-İmam/ El-Musta'sım billah Emir El-Mü'/ minin Duribe fi sene isneyn hamsin sittemi'e yazılıdır.

لا اله الا الله
محمد رسول الله
الامام المستعصم
بالله امير المؤمنين
ضرب/ في سنة / اثنين / خمسين / ستماثة

Arka Yüz : Beş satırlık yazıda "Es-Selatinü'l-E'azim / İzze'd-dünya ve'd-din Keykavus / ve Rükne'd-dünya ve'd-din Kılıç Arslan / ve 'ala'd-dünya ve'd-din Keykubad / benü Keyhusrev Emire'l-Mü'minin" yazmaktadır.

السلطين الاعظم
عز الدنياو الدين كيكافوس
و ركن الدنياو الدين قلع ارسلان
وعلا الدنيا و الدين كيقباد
بنو كيجسرو امير المؤمنين

Fotoğraflar :

Örnek No	: 15
Müze Envanter No	: 16361
İnceleme Tarihi	: 19.11.2019
Müze Nereden Geldiği	: Kenan Evcil'den satın alınma
Müze Geliş Tarihi	: 31.07.1992
Malzeme	: Gümüş
Ölçüsü (Çap)	: 16.4 mm.
Ağırlığı	: 2.7 gr.
Yazı Karakteri	: Sülüs
Darp Yaptıran Sultan	: Üç Kardeşler Müştereken (Keyhusrev'in üç oğlu) : II. İzzeddin Keykavus; IV. Rükneddin Kılıç Arslan; II. Alaeddin Keykubad H.647-655 M. 1249-1257
Darp Yılı	: H.652 / M. 1254-55
Darp Yeri	: Yazmıyor
Ön Yüz	: İnci dizisinden dairevi bordür içerisinde "La ilahe illa Allah / Muhammed Rasul Allah El-İmam / El-Musta'sım billah Emir El-Mü' / minin Duribe fi sene isneyn hamsin sittemi'e yazılıdır.

لا اله الا الله
محمد رسول الله
الامام المستعصم
بالله امير المؤمنين
ضرب/ في سنة / اثنين / خمسين / ستماثة

Arka Yüz : İnci dizisinden dairevi bordür içerisinde "Es-Selatinü'l-E'azim / İzze'd-dünya ve'd-din Keykavus / ve Rükne'd-dünya ve'd-din Kılıç Arslan / ve 'ala'd-dünya ve'd-din Keykubad / benü Keyhusrev Emire'l-Mü'minin" yazmaktadır.

السلطين الاعظم
عز الدنياو الدين كيكافوس
وركن الدنياو الدين قلع ارسلان
وعلا الدنياو الدين كيقباد
بنو كيحسرو امير المؤمنين

Fotoğraflar :

Örnek No	: 16
Müze Envanter No	: 8784
İnceleme Tarihi	: 19.11.2019
Müze Nereden Geldiği	: Ömer Osman Tekin'den satın alınma
Müze Geliş Tarihi	: 15.12.1976
Malzeme	: Gümüş
Ölçüsü (Çap)	: 17.4 mm.
Ağırlığı	: 2.2 gr.
Yazı Karakteri	: Sülüs
Darp Yaptıran Sultan	: III. Gıyaseddin Keyhusrev Bin Kılıç Arslan H.664-682 M.1266-1283
Darp Yılı	: Yazmıyor
Darp Yeri	: Yazmıyor
Ön Yüz	: Sikkenin ana merkezinde "El-Mülkü Lillah" yazmaktadır.

الملك لله

Arka Yüz : Sikkenin ana merkezinde "Es-sultanü'l-azam / Gıyase'd-dünya ve'd-din / Keyhusrev bin Kılıç Arslan" yazılıdır.

السلطان الاعظم

غياث الدنيا و الدين

كيخسرو بن قلیچ

ارسلان

Fotoğraflar

:

Örnek No	: 17
Müze Envanter No	: 15048
İnceleme Tarihi	: 18.11.2019
Müze Nereden Geldiği	: Ahmet Danişman'dan satın alınma
Müze Geliş Tarihi	: 17.04.1990
Malzeme	: Gümüş
Ölçüsü (Çap)	: 17.4 mm.
Ağırlığı	: 2.8 gr.
Yazı Karakteri	: Sülüs
Darp Yaptıran Sultan	: III. Gıyaseddin Keyhusrev Bin Kılıç Arslan H.664-682
M.1266-1283	
Darp Yılı	: Yazmıyor
Darp Yeri	: Yazmıyor
Ön Yüz	: Sikkenin ana merkezinde "El-mülkü Lillah" yazmaktadır.

الملك لله

Arka Yüz :Sikkenin ana merkezinde "Es-sultanü'l-azam / Gıyase'd-dünya ve'd-din / Keyhusrev bin Kılıç / Arslan" yazılıdır.

السلطان الاعظم

غياث الدنيا و الدين

كيخسرو بن قلیچ

ارسلان

Fotoğraflar

:

Örnek No	: 18
Müze Envanter No	: 8771
İnceleme Tarihi	: 18.11.2019
Müze Nereden Geldiği	: Ömer Osman Tekin'den satın alınma
Müze Geliş Tarihi	: 15.12.1976
Malzeme	: Gümüş
Ölçüsü (Çap)	: 16.9 mm.
Ağırlığı	: 2.6 gr.
Yazı Karakteri	: Sülüs
Darp Yaptıran Sultan	: II. Gıyaseddin Mesud bin Keykavus H.682-697 M.1283-1297
Darp Yılı	: Yazmıyor
Darp Yeri	: Yazmıyor
Ön Yüz yazmaktadır.	: İnci dizisinden dairevi bordür içerisinde “El-azamete Lillah”

العظمة لله

Arka Yüz : İnci dizisinden dairevi bordür içerisinde “Es-sultanü'l-azam / Gıyase'd-dünya ve'd-din / Ebu'l feth Mesud / bin Keykavus” yazılıdır.

السلطان الاعظم

غياث الدنيا و الدين

ابو الفتح مسعود

بن كيكافوس

Fotoğraflar

:

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Çalışma kapsamında, Burdur Müzesi'nde bulunan sikkelerden müze idaresinin uygun gördüğü 2.476 adedi incelenmiş olup bunlardan 200 adedi Anadolu Selçuklu Dönemi'nde basılanlardır. Burada hepsi verilmeyip seçilmiş örnekler sunulmuştur.

İncelenen örneklerde otuz adet sikke Süleyman Şah, otuz üç adet sikke I. Gıyaseddin Keyhusrev, on adet sikke I. İzzeddin Keykavus, otuz adet sikke I. Alaeddin Keykubat, elli adet sikke II. Gıyaseddin Keyhusrev, on bir adet sikke II. İzzeddin Keykavus, on iki adet sikke üç kardeşler (II. İzzeddin Keykavus; IV. Rükneddin Kılıç Arslan; II. Alaeddin Keykubad), on dokuz adet sikke III. Gıyaseddin Keyhusrev, beş adet sikke ise II. Gıyaseddin Mesud'un saltanat yıllarına aittir.

Sikkeler üç ana malzemeden imal edilmiştir. Altın, gümüş ve bakırdır. Çalışmada yer alan sikkeler, gümüş ve yoğunlukla bronz/bakırdır. Çalışmada altın sikke yer almamaktadır. Altın sikkeler devletin ekonomik gücünü gösterirken, gümüş, bronz ve bakır sikkeler günlük ticaret için kullanılmıştır.

Çalışmada yer alan gümüş sikkelerde ağırlık 2.9 gr. ile 2.2 gr., çap ise 17.4 mm ile 15.9 mm., Bakır sikkelerde 7.4 gr. ile 3.9 gr., çap ise 24.0 mm. ile 17.9 mm., Bronz sikkelerde 4.7 gr ile 2.5 gr. çap 22.0 mm ile 14.7 mm arasındadır. Burdur Müzesi'nde incelenen örneklerde genel olarak ağırlıklar 7.4 gr. ile 2.2 gr., Çapları 24.0 mm. ile 14.7 mm. arasında değişim göstermektedir.

Tanıtilan on sekiz sikkeden on yedisi satın alınma, biri müsadere yoluyla müzeye kazandırılmıştır.

Örneklerdeki Abbasi halife isimleri, (I. İzzeddin Keykavus sikkelerinde:) El-İmam El-Nasır lidinillah الامام الناصر لدين الله ; (I. Alaeddin Keykubat sikkelerinde:) El-İmam El-Nasır lidinillah الامام الناصر لدين الله, El-İmam El-Zahir biemrillah الامام الظاهر بامر الله ; (II. Gıyaseddin Keyhusrev sikkelerinde:) El-İmam El-Mustansır billah الامام المستنصر بالله ; (II. İzzeddin Keykavus ve üç kardeşler (II. İzzeddin Keykavus; IV. Rükneddin Kılıç Arslan; II. Alaeddin Keykubad) sikkelerinde:), El-İmam El-Musta'sım billah الامام المستعصم بالله olarak görülmektedir.

II. Gıyaseddin Keyhusrev, II. İzzeddin Keykavus ve üç kardeşler zamanına ait sikkeler üzerinde Kelime-i Tevhid لا اله الا الله محمد رسول الله yer almıştır. Örneklerdeki sultan unvanları olarak, Süleyman Şah için الملك القهار ve السلطان القهار; I. Gıyaseddin Keyhusrev السلطان المعظم; I. İzzeddin Keykavus için السلطان الغالب; I. Alaeddin Keykubat için السلطان المعظم; II. Gıyaseddin Keyhusrev için السلطان الاعظم; II. İzzeddin Keykavus ile üç kardeşler adına müştereken bastırılanlar için السلطين الاعظم kullanılmıştır. Darp yeri bilgisinin bakır sikkeler üzerinde yer almadığı görülmektedir.

Anadolu Selçuklu erken dönem bakır sikkelerinde figürlü kompozisyon dikkati çekmektedir. Sikkenin bir yüzünde bulunan süvari betimlemesindeki figür sultan olmalıdır. Binici figürün başında kutsallık alameti olan hale bulunması onun hükümdar olabileceğinin işaretidir. Elinde mızrak (bazı örneklerde teber/kargı) bulunan figür hareket halindedir. Bir av gereci olan mızrak, sultanın avlanma anını akla getirmektedir (Aydoğdu,2015, s.345). Selçuklu sultanlarından birçoğunun sürgün avlarına düşkün olduğu bilinmektedir. Avcılığın ayrılmaz parçaları ise at ve avcısıdır (Kolektif, 2009, s.70-71). Ata sporu olması nedeniyle avcılığa olan rağbet, av sahnelerinin tercih nedeni olmalıdır. Ancak av sahnelerinin sanat eserleri üzerinde görülmesi çok daha gerilere gider. 6.-8. yüzyıllar arasında yapılmış olabileceği düşünülen Göktürk gümüş kase üzerindeki sahne buna işaret eder.² Sikkeler üzerindeki süvari betimlemesinde hayvan ve insan figürü, Avrasya figür sanatının ana özelliklerine uygun olarak stilizasyonla uzuvları deforme edilip, realist olmayan dekoratif karakterli bir yaklaşımla uygulanmıştır (Öney, 1992, s.34). Şayet betimleme bir av ortamı değilse, kuruluş yıllarında olması nedeniyle savaş anı olabileceği de düşünülebilir.

II. Gıyaseddin Keyhusrev'in Şi-ri Hurşid tasvirli sikkelerinde aslan ve güneş birlikte betimlenmiştir. Stilize güneş motifi, göz ağız burun işlenmesiyle kişileştirilmiş olarak verilmiştir

² Detaylı bilgi ve sahnenin fotoğrafı için bkz. Aydoğdu,2015: 500-501.

(Aydoğdu, 2015, s.506). Aslan ve güneş motifinin birlikte kullanılmasının eski Mezopotamya medeniyetlerine kadar gittiği, astrolojik içerikli bir anlam yüklendiği ve belki on iki burcu temsil eden hayvanlardan biriyle ilgili olabileceği ifade edilir (Duymaz, 1996, s.41). İslam öncesi İnan sikkelerinden bazılarında, Artuklu yapısı olan Malabadi Köprüsü üzerinde bu birlikte betim görülür. II. Gıyaseddin Keyhusrev'in sikkelerinde Şir-i Hurşid betimlemesi için çeşitli efsanevi anlatılar³ bulunmakla birlikte, sultanın mimari eserlerinden Isparta-Antalya arasındaki İncir Han'da da görülmesi, sultanın kendisi için bir arma olarak uygun gördüğü şekilde yorumlanabilir (Ögel, 1992, s.38).

Çalışmadaki gümüş sikke örneklerinin tasarımları da çeşitlilik arz etmektedir. Örneklerdeki kompozisyonlar genel itibarıyla;

- a. Ön yüz: İnci dizisinden dairevi bordür içerisinde dönemin Abbasi halifesinin adı + darp yılı, arka yüz: İnci dizisinden dairevi bordür içerisinde adına darp yapılan sultan, lakabı, baba adı + birim ve darp yeri,
- b. Ön yüz: İnci dizisinden dairevi bordür içerisinde güneş ve aslan (Şir-i Hurşid) figürü + dönemin Abbasi halifesinin adı, arka yüz: İnci dizisinden dairevi bordür içerisinde adına darp yapılan sultan, lakabı, baba adı + darp yeri + darp yılı,
- c. Ön yüz: İnci dizisinden kare çerçeve içerisinde Kelime-i Tevhid + dönemin Abbasi halifesinin adı + (Karenin dört dış kenarında) darp yılı, arka yüz: İnci dizisinden kare çerçeve içerisinde adına darp yapılan sultan, lakabı, baba adı,
- d. Ön yüz: Dilimli çerçeve içerisinde El-Mülk lillah/ El-Azamet lillah, arka yüz: Adına darp yapılan sultanın adı, lakabı, baba adı, şeklinde bir tasnife tabi tutulabilir.

Birinci grup I. Alaeddin Keykubad sikkelerinde (örnek no:6), ikinci grup II. Gıyaseddin Keyhusrev sikkelerinde (örnek no: 8-9), üçüncü grup daha sonraki dönemlerde II. İzzeddin Keykavus sikkelerinde ve üç kardeş adına müstereken basılan sikkelerde (örnek no:12-13-14-15), diğer grup da son dönem, III. Gıyaseddin Keyhusrev, II. Gıyaseddin Mesud sikkelerinde (örnek no:16-17-18) görülmektedir.

Sonuç itibarıyla, başlangıçta Anadolu'daki yerel Bizans kültürü tesiriyle kestirilen bakır sikkelerin ardından, Anadolu Selçukluları, diğer hususlarda olduğu gibi sikkelerinde de kendilerine has özellikleri olan fakat İslami temelli sikkeler darp etme yoluna gitmişlerdir. Anadolu Selçuklu bakır, gümüş ve altın sikkeleri, farklı sultanların dönemlerinde farklı kompozisyon ve tasarımlarla, ekonomiyle yakından alakalı olarak da bazen azalarak bazen yoğun şekilde darp edilmişlerdir.

KAYNAKÇA

- Alptekin, C. (1994). Türkiye Selçuklu Sikkelerin İlk Örnekleri ve Bunlar Hakkındaki Bazı Mülâhazalar”, IV. Milli Selçuklu Kültür ve Medeniyeti Semineri Bildirileri, Konya, s.127-134.
- Akkaya, N. (2011). Mardin Müzesindeki İslami Dönem Sikkelerinden Örnekler, Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Artuk, İ. ve Artuk, C. (1970). İstanbul Arkeoloji Müzeleri Teşhirdeki İslami Sikkeler Kataloğu (Cilt 1), İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Artuk, İ. (1988). “Erzurum Meliki Mugis el-din Tuğrul ve Oğlu Cihanşah Adına Basılan Sikkeler”, IX. Türk Tarih Kongresi, Ankara 21-25 Eylül 1981, Kongreye Sunulan Bildiriler, C.2, Ankara, s.729-741.

³ Efsanevi anlatılar için bkz. Duymaz 1996:41-43.

- Artuk, İ. (1993). "II. Keyhüsrev'in Üç Oğlu Adına Kesilen Sikkeler", Malazgirt Armağanı, Ankara, s.269-286.
- Artuk, C. (1993). "III. Keyhüsrev ve Sahte Selçuklu Sultanı Cimri Adına Kesilen Sikkeler", Malazgirt Armağanı, s. 287-296.
- Aydoğdu, G. (2015). İslam Sikkeleri Kahramanmaraş Müzesi Ölçeğinde, Saarbrücken/ Almanya: Türkiye Alim Kitapları.
- Aykut, Ş. N. (2000). Türkiye Selçuklu Sikkeleri I. (I. Mesuddan I. Keykubada Kadar 510-616/1116-1220), İstanbul: Eren Yay.
- Balkan, K. (1981). "Büyük Selçuklu Sultanı Melikşah'ın Adına Basılan İki Ani Parası", Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, S.1, Konya, s.47-54.
- M. Broome. (1985). A Handbook of Islamic Coins, London: Seaby.
- Cecile M. (2002). Antik Sikkeler Bilimi Nüvizmatik Genel Bir Bakış, İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- Çaycı A. (2002). Anadolu Selçuklu Sanatında Gezegen ve Burç Tasvirleri, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Çaycı A. (2008). Selçuklularda Egemenlik Sembolleri, İstanbul: İz Yayıncılık.
- Damalı, A. (2001). 150 Devlet 1500 Sultan İslam Sikkeleri, İstanbul: Nilüfer Damalı Eğitim Kültür ve Çevre Vakfı Yayınları.
- Duymaz, A.Şevki. (2002). Anadolu Selçuklu Devleti Ticaret Hayatının Günümüze Yansımasının Mimari Bir Örneği: "İNCİRHAN", Burdur Araştırmaları, Sayı 3, ss.19-24.
- Duymaz, A. Şevki. (1996). Isparta-Antalya Arasında Yer Alan Anadolu Selçuklu Hanlarından "İncir Han", Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Ekinci, Y. (2016). Burdur Kültürü, Ankara: Detay Yayıncılık.
- Erkiletlioğlu, H. Ve Güler, O. (1996). Türkiye Selçuklu Sultanları ve Sikkeleri, Kayseri: Erciyes Üniversitesi Yayınları.
- Erkiletlioğlu, H. (1988). "Sultan I. Alaeddin Keykubad Adına Metbu Meliklerce Bastırılan Müşterek Sikkeler", Selçuk Üniversitesi Selçuk Dergisi, I. Alaeddin Keykubad Özel Sayısı, S.3, s.89-95.
- Galib, İ. (1971). Takvim-i Meskukat-i Selçukiyye (Catalogue Des Monnaies Seldoukides), Ankara: Reimpression De L'edition D'İstanbul.
- Kayacan, H. (2008). Sultan I. Alaeddin Keykubad Döneminde Devlet Sembolleri Ve Gelenekleri, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Koca, S. (1994). "Türkiye Selçuklu Devleti Hükümdarlarının Aldıkları ve Kullanılan Hakimiyet ve Hükümdarlık Sembolleri", III. Milli Selçuklu Kültür ve Medeniyet Semineri Bildirileri, Konya, 1994, s.149-161.
- Kolektif, (2009). Sikkeler Ne Anlatır? Ortaçağ Anadolu Sikkelerinde Simgeler ve Çok Kültürlülük, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- İzmirlier, Y. (2011). Anadolu'da Paranın Tarihi, Bülent Arı (Ed.), Anadolu Selçuklu Sikkeleri(s.94), Ankara: T.C. Merkez Bankası Yay.
- Merçil, E. (2007). Selçuklular'da Hükümdarlık Alametleri, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Öney, G. 1992, Anadolu Selçuklu Mimari Süslemesi ve El Sanatları, Ankara: Türkiye İş Bankası.
- Öney, G. (1971) Anadolu Selçuklu Mimarisinde Arslan Figürü. Anadolu (Anatolia), XII. s.1-64.

- Ögel, S. “Selçuklu Sanatında Çift Gövdeli Arslan Figürü”, *Bellekten*, XXVI.
- Özme, A. (2004). “Mengüceklî Beyliğı Sikkeleri”, *Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Dergisi- Aydoğan Demir'e Armağan*, S.XIII/1, İzmir, s.101.
- Parlar, G. (2001). *Anadolu Selçuklu Sikkelerinde Yazı Dışı Figüratif Öğeler*, Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yay.
- Parlar, G. (2001). “Anadolu Selçuklu Sikkelerinde Bitkisel Bezemeler Rumi ve Palmet Motifleri”, *Kayseri: Prof. Dr. Zafer Bayburtluođlu Armağanı- Sanat Yazıları*, s.479-493.
- Parlar, G. (2000). *Yıldız Kompozisyonlu Anadolu Selçuklu Sikkeleri*, *Türk Dünyası Kültür ve Sanat Sempozyumu, Süleyman Demirel Üniversitesi Bildiriler*, s.149-156.
- Sađlam, F. (1945). “Şimdiye Kadar Görülmeyen Cimri Sikkesi”, *Bellekten*, C.IX, S.35, Temmuz, s. 299-303.
- Sözen, M. ve Tanyeli U. (1992). *Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü*, İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Şahin, M.K. (2017). “Akhisar Müzesi'nde Bulunan Anadolu Selçuklu Dönemine Ait Sikkeler”, *Sanat Tarihi Yazıları*, Prof. Dr. Kerim Türkmen Armağanı, Ed. Dr. S. Murat Topçu-Dr. Remzi Aydın, Konya: Çizgi Kitapevi, s. 359-384.
- Şahin, M.K. (2010). “Amasya Müzesi'nde Bulunan Anadolu'da Selçuklu Dönemine Ait Sikkeler”, *Çorum Tarih ve Kültür Araştırmaları Dergisi- The Journal of Çorum Historical and Cultural Studies*, C.1. S.2, Ankara, s. 53-70.
- Şahin, M.K. (2006). “Aydın Müzesi'nde Bulunan Anadolu Selçuklu Dönemine Ait Sikkeler”, *Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Dergisi*, Sayı XV, s.125-165.
- Tabakoğlu, A. (2005). “Ortadođu'da ve Osmanlılarda Altın Para”, *Altının İktidarı, İktidarın Altınları, Yapı Kredi Para Koleksiyonu Altın Sikke Sergisi*, İstanbul, s. 83.
- Tekin, O. (2009). *Sikke. (Cilt 37). Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yay.
- Tekin, O. (2005). “Devletler, Hükümdarlar ve Sikkeleri”, *Altının İktidarı, İktidarın Altınları, İstanbul: Yapı-Kredi Para Koleksiyonu Altın Sikke Sergisi*, ss. 246.
- Teoman, B. (2008). *Konya Darplı Anadolu Selçuklu Sikkeleri*, Konya Kitabı XVI. Konya Ticaret Odası Yeni İpek Yolu Dergisi Özel Sayısı, ss.154.
- Turan, O. (2014). *Selçuklular Zamanında Türkiye*, İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Yapı Kredi Sikke Koleksiyonu Sergileri-3 (1994). *(Asya'dan Anadolu'ya İnen Rüzgar Beylikler Dönemi Sikkeleri/ The Wind Blowing From Asia to Anatolia- An Exhibition Of Beylik Period Coins)*.
- Yılmaz, Y. (1984). “Anadolu Selçuklu Sikkelerinin Sultanlara Göre Gelişimi”, *Müze (Müzeler Haftası Özel Sayısı-3)*, Konya: Selçuk Üniversitesi Basımevi, s.30-33.